

Az égbekiáltó

Stein Annával beszélget Vámos Éva

✚ **Vámos Éva:** Stein Anna immár több évtizede Párizsban él, de nem akarja elfogadni az elszakíttottságot. Amikor teheti, hazajár kiállítani. Most Budapesten az Abigail Galériába, majd Európa kulturális fővárosába, Pécsre hívták meg.¹ A párizsi falfriskóitól eljuthatunk a pesti Duna-parton található emlékművéig – és persze művei megtalálhatók mindkét országban, sőt a világ más tájain is. Először budapesti emlékművéről kérdeztem.

✚ **Stein Anna:** Az Égbekiáltó mázas kerámiából készült szimbolikus síremlék a nyilas rémuralom áldozatául esett magyarok emlékére. Úgy terveztem meg, hogy azon a helyen álljon a Margit híd pesti oldalán, ahol tömegesen lőtték az embereket a Dunába – csupán zsidó származásuk miatt. De emlékeztet azokra is, akiket megöltek, mert ellenállóként harcoltak, vagy kivégeztek, mert katonaszökevényként menekültek a háború elől, és azokra is, akik azért haltak meg, mert üldözötteket rejtettek el. Fontosnak tartottam, hogy időtálló anyagból készüljön a mártíremlékmű, s hogy minél többen láthassák – tehát, hogy ne egy múzeumi kiállítási térbe zárjam el. A megtörtént borzalmakat jajgatja, kiáltja az égbe ez a munkám. 1990-ben állították fel és 2005-ben restaurálta a Fővárosi Önkormányzat.

✚ **Most szinte egymásba érnek itthoni a kiállításaid: Budapesten az Abigail Galériában, és Pécsset – a véletlenek játéka miatt köszönhetően éppen a születésnapodon, és éppen a nagyszülők egykori házában található kiállítóteremben – tartják a megnyitót. Mennyire erősek a pécsi gyökerek, és hogyan indultál el a művészpályán?**

✚ Pécshez, a gyerekkor boldog éveimhez erősen kötődöm – és örömmel megyek oda kiállítani. Ezért is volt fontos esemény az 1978-ban, a Janus Pannonius Múzeumban rendezett tárlatom, amelynek katalógusához Lucien Hervé írta az előszót. Ez a mostani kiállítás – tényleg véletlenül – a Szent István téren található Civil Közösségi Házban, nagyszüleim egykori házában látható. Anyám Jánosi Engel lány volt, dédapja igen szerény sorból indulva jelentős nagyvállalkozó – többek között a komlói szénbányászat elindítója – és bőkezű mecénás lett. Korán eldőlt, hogy a festészet vonz, és így Budapesten a Képzőművészeti Gimnáziumba jártam, majd elkezdtem a Képzőművészeti Főiskolát is – de 1956-ban eljöttem Magyarországról, és 1957 tavaszától már a párizsi Beaux-Arts-on folytattam tovább Jean Aujame-nál, valamint Jean Souverbie-nél a tanulmányaimat. Erősen hatottak rám olyan különleges művészek, mint Rozsda Endre, Etienne Hajdu, vagy Kondor Béla.

✚ **Nagyon izgalmasan indult a pályád. Megérintett a geometrikus és a lírai absztrakció, de hamarosan túlléptél ezen.**

✚ Természetesen teljesen hagyományos, akadémikus szellemben oktattak Budapesten. Párizsban, már a főiskolán, Souverbie a poszt-kubizmus lehetőségével ismerttetett meg, de az egész művészeti élet rengeteg újat adott a számomra. Karnyújtásnyira voltam a Picasso és Braque kiállításoktól, ha csak a főiskolára járva benéztem a környező galériákba – a rue de Seine mindkét oldalán –, ott voltak a kor legnagyobb élő absztrakt művészeinek munkái. Az első kiállításom 1968-ban, Orléans-ban volt, majd sikerült elindulnom a párizsi galériákban is. A már említett, első magyarországi kiállításom Pécsen nagy esemény volt – ugyanis én voltam az első olyan művész, aki 56-ban elmene-kült Magyarországról, de visszajött önálló kiállításra. Azután további kiállítások következtek szerte a világban: Svájcban, Németországban, Ausztriában, és távolabb, Indiában, és nemrégén Dél-Afrikába is eljutottam munkáimmal.

Az amerikai kontinensen New-Yorkban, Washingtonban és Torontóban is szerepeltem neves galériákban és múzeumokban.

✚ **Lucien Hervé írta első pécsi kiállításod elé, hogy színeid selymesek, néha a szivárvány gazdagságában vibrálnak, s mindez olyannak tűnik, mint az egymásba ható formák játéka. Képeidet szemlélve tanúi lehetünk annak, miként lépsz túl folyamatosan mindazon, amit eddig elmondtál, amit éppen mondasz, és azon is, amit mondani fogsz. Passuth Krisztina már első budapesti, a Magyar Nemzeti Galériában megrendezett kiállításod (1986) elé ír majd egy évtizeddel később méltató szavakat, és elemzi teljesen önálló utakon járó festészedet. Mennyire jellemző ez az állandó változás művészetedre?**

✚ Számomra a festmény látványból eredő esemény. Érzeki, érzelmi, értelmi és pszichológiai tényezők hordozója. Olyan kifejezésre vágyom, amelyben az alkotás motívumai dinamikus módon működnek, a nélkül, hogy szigorú rendszerben mozognának. Beszéltünk már az absztrakt művészettel való találkozásomról, amely után egyszerre csak felfedeztem a Louvre-ban, majd még erőteljesebben Velencében a barokk festészetet. A velencei festők egykori forradalma, a látványnak ez a képessége, a színek, az érzelmek intenzitása, a dinamikus kompozíció nagyon is megfelelt nekem, a barokk expresszivitását integráltam ezután az absztraktba –

STEIN ANNA
Vie intérieure, bronz, 113 x 43 cm

¹ Stein Anna kiállítása. Abigail Galéria, Budapest, 2010. március 29 – április 14.; Stein Anna festő- és szobrászművész kiállítása. Civil Közösségek Háza Gebauer Galériája, Pécs, 2010. április 23 – május 19.

STEIN ANNA
Asomption en se souvent de Tiepolo, 1977, 63 x 125 cm

ezzel valami sajátosan egyénit értem el. Mindig is óvakodtam attól, hogy valamilyen iskolához tartozzam, és az utóbbi időben különösen figyelek a rejtett csapdákra: mi az oka annak, hogy egy művész megmerevedik, önmaga epigonjává válik. Én inkább még mindig az újat keresem. Életem egyik fontos és sikeres állomásának tartom azt a kiállítást is, amelyet a párizsi Szenátus Múzeumában *Paris-Budapest* címen rendeztem 1979 júliusában. Itt végre áttörtük azt a falat, amelyet párizsi magyar és az otthoni művészek közé emeltek, s amibe én nem akartam beletörődni. Amikor felajánlottak nekem egy kiállítást a Szenátusban, egy kollektív kiállítás megszervezésébe fogtam, amelybe bekerültek mindazok a magyar művészek, akik dolgoztak Párizsban, és ugyanakkor az Európai Iskolához is tartoztak, így például Bálint Endre, Nicolas Schöffer, Rozsda Endre és Martyn Ferenc is. Nagy segítséget nyújtott ebben Passuth Krisztina, aki ekkor Párizsban dolgozott. A kiállításon három munkámmal szerepeltem.

⊕ *Hogyan lett belőled szobrász?*

⊗ Már a pályám kezdetén elhatároztam, hogy csak a művészetnek fogok élni – de nem voltam biztos abban, hogy a képeimből sikerül-e. Így elkezdtem iparművészeti tárgyakat, ékszereket is készíteni – egy időben rengeteg ilyen kiállításom is volt: olyan volt ez, mint egy párhuzamos pálya. És egyszer csak egy libanoni műkereskedő szobrot kért tőlem a párizsi galériában, amelyet azonnal meg is vett – ez akkoriban nagyon jól jött nekem. És azóta nagyon jól szerepelnek

a szobraim, így elhoztam őket bemutatni Magyarországra is. Meg kell mondanom, hogy kemény, férfias munka ez, és én a teljes kivitelezést egyedül végzem, elsősorban bronzból. A sok megrendelésre létrejött munka mellett büszke vagyok arra, hogy készítettem 8 kisplasztikát a Francia Állami Pénzvédeknél, amelyeket a Louvre-ban állítottak ki. Itt említeném még meg, hogy a Quimper-i katedrálisba üvegablakot készítettem, és a párizsi 17. kerületi Navier utcában pedig egy nagy, mázas kerámiából való „freskóm” van egy lakóházban. De nyugtalan a természetem, nem tudok sokáig egy országban maradni, szeretek sokfelé kiállítani, így szociológus férjem kíséretében eljutottam Indiába is, ahol azóta már többször volt kiállításom Mumbayban. A sok ezer éves indiai kultúra még ma is ott van az emberek mindennapjaiban – fantasztikus volt számomra ez az élmény.

⊕ *A képeket nézve feltűnő, hogy mennyire foglalkoztatnak az emlékképek, a családja. Egyáltalán voltak a családjában képzőművészek?*

⊗ Nem, inkább muzsikuskok akadtak. Anyám nagyon tehetséges zongorista volt. De mégis, volt egy szobrász nagynéném: Stein Ilona, aki Kisfaludy Stróbl növénydeke volt, és akit megöltek a háborúban. Jártam az elárvult műtermében: megmaradt ott egy mellszobor nagyapámról, aki a MÁV főmérnöke volt – ez most a Közlekedési Múzeumban látható.

Fiatal művészként az ember egyes egyedül akarja meghódítani a világot, de később foglalkoztatni kezdi a múltja: nagy szerencsém van, mert a család történetéből sikerült megmenteni sok értékes dokumentumot, így van mit átadnom a fiamnak, unokáimnak. Ha ismerjük múltunkat, könnyebb megalkotni a jövőnket. Családom erősen hat fantáziámra a mítosz-képzés irányába – de én ezzel is megküzdöm, festésetem valójában anti-mitológia. Ez érződik szétfeszített képeimen is.

STEIN ANNA
Ciel éclaté, 1980, 97 x 130 cm

